

MELISA OKIČIĆ

O ULOZI AKADEMSKE ZAJEDNICE U OBRAZOVANJU JEZIČKOG KADRA SPECIJALIZIRANOG ZA OBLAST EVROPSKIH INTEGRACIJA

Sažetak

Bosna i Hercegovina (BiH) se već dugi niz godina nalazi na putu evropskih integracija s ciljem ostvarivanja svog punopravnog članstva. Ovaj rad fokusira se na propitivanje uticaja evropskih integracija na pokretanje specijalističkih jezičkih studijskih programa iz oblasti evropskih integracija. Za potrebe ovog rada, analizirani su nastavni planovi i programi osam odsjekâ za anglistiku (ak. god. 2021/2022): Sarajevo, Mostar (Univerzitet “Džemal Bijedić” i Sveučilište u Mostaru), Tuzla, Zenica, Bihać, Banja Luka i Istočno Novo Sarajevo. Privatni univerziteti nisu uzeti u obzir. Utvrđeno je da se na spomenutim odsjecima ne nude specijalistički jezički studiji iz oblasti evropskih integracija, te da ne postoji ni mogućnost formalnog obrazovanja za stručna zvanja “pravnik lingvista” i “terminolog”. Zaključeno je da bi univerziteti u BiH trebali početi ozbiljno da se bave promocijom ovih studijskih programa, te da bi akademska zajednica mogla početi da se otvara prema pokretanju novih interdisciplinarnih programa, putem kojih bi se omogućilo jačanje jezičkih kapaciteta svih onih koji su zainteresirani za ovu oblast i na osnovu čega bi se značajno povećala atraktivnost studijskih programa u BiH.

Ključne riječi: *Evropska unija, specijalistički program, engleski jezik, evropske integracije, akademska zajednica*

UVOD

Evropska unija (EU) predstavlja zajednicu država koja se počela formirati pedesetih godina prošlog stoljeća. EU nije država (iako ima svoju himnu, valutu i zastavu), već zajednica sa statusom međunarodne organizacije i danas broji ukupno 27 država članica.¹ Biti “država članica” znači imati mnogobrojne povlastice i prava koja uživaju samo države sa punopravnim članstvom. Međutim, put ka integraciji podrazumijeva niz reformi koje se prvenstveno zasnivaju na usklađivanju zakonodavstva države (engl. *national legislation*) sa pravnom tekovinom EU-a (engl. *acquis*). Historijski gledano, nekim državama članicama trebalo je manje, a nekim više vremena da se ispune svi uslovi i stekne punopravno članstvo.²

Kada je riječ o Bosni i Hercegovini (BiH), u trenutku pisanja ovog rada (2022), BiH nije ni država članica, niti ima kandidatski status. S druge strane, BiH se dugi niz godina nalazi u procesu evropskih integracija koje su već godinama aktuelna tema u društvenim i političkim dešavanjima. Međutim, iako se o ovoj temi u javnom i medijskom prostoru najčešće govori iz ugla reformi i aktuelnih problema, o važnosti *jezika* u ovom procesu gotovo da ni nema riječi. U BiH se o ovoj temi najaktuelnije govorilo u vrijeme kada se prevodio Upitnik (2016), ali, pritom, nažalost, iz ugla propitivanja postojećih prevodilačkih kapaciteta.³

Imajući u vidu da se BiH već više od deset godina nalazi u procesu evropskih integracija, ovaj rad polazi od sljedećih pitanja:

- a) Da li na fakultetima jezičkih usmjerenja u BiH, prema važećim nastavnim planovima i programima, postoje specijalizirani kolegiji koji se bave evropskim integracijama?⁴

¹ “Glavna razlika između EU-a i konvencionalne međunarodne organizacije je u tome što EU ima pravni korpus koji se primjenjuje na sve njene države članice i ima prednost nad nacionalnim zakonodavstvom u područjima ‘kompetencije’, (odnosno odgovornosti) EU-a, uz potporu u obliku odluka Suda pravde” (McCormick 2008, 73).

² https://europa.eu/european-union/about-eu/what-the-eu-does-for-its-citizens_en

³ <https://www.klix.ba/vijesti/eu-integracije/u-bih-nema-ko-da-prevodi-upitnik-ek-izvjesno-angazovanje-agencija-iz-hrvatske/170524051>

⁴ Pod “fakultetom jezičkog usmjerenja” u ovom radu podrazumijeva se fakultet na kojem se izučava

- b) Da li na fakultetima jezičkih usmjerenja u BiH postoje specijalistički studiji iz oblasti evropskih integracija (prevođenje i terminologija)?⁵
- c) Da li akademska zajednica pokazuje interes za uvođenje ovakvih kolegija i studijskih programa?
- d) Koji su koraci koje bi akademska zajednica mogla poduzeti s ciljem obrazovanja kadra koji bi bio usko specijaliziran za jezik evropskih integracija (“pravnik lingvista”, “terminolog”, “prevodilac”)?

ZAŠTO JE U PROCESU EVROPSKIH INTEGRACIJA JEZIK BITAN?

Da bismo uopće razumjeli poentu cijele ove problematike, potrebno je, prije svega, shvatiti način na koji EU komunicira. Podsjetimo da je EU višejezična zajednica (engl. *multilingualism*)⁶ i da (trenutno) komunicira na 24 službena jezika. Ravnopravnost svih službenih jezika propisana je članom 314. Ugovora o Evropskoj uniji i Ugovora o osnivanju Evropske unije.⁷ Pored toga, za potrebe intrainstitucionalne saradnje, u EU-u koriste se tri radna jezika (engleski, francuski, njemački), pri čemu se engleski ističe kao najfrekventniji (čak i nakon Brexita).⁸ Ovo je moguće zahvaljujući postojanju efikasnog sistema “jezičke politike” putem kojeg su svi važeći pravni akti, kao i sve zvanične publikacije, dostupne na svim službenim jezicima svim građanima EU-a.⁹ Ključnu okosnicu ovog sistema ne čini samo dobra struktura, već postojanje kvalitetnog jezičkog kadra, a riječ je o pravnicima lingvistima, terminolozima i prevodiocima (za svaki službeni jezik).

jezik koji nije bosanski, hrvatski ili srpski (op. a).

⁵ “Prevodilac koji je specijaliziran za oblast evropskih integracija” ovdje je shvaćen u najširem smislu i odnosi se kako na konferencijske prevodioce, tako i na prevodioce koji se bave pismenim prevodom (op. a.).

⁶ Za više informacija vidi: Making Multilingualism Work (2012).

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12002E%2FTXT>

⁸ Za više informacija vidi: Okičić, 2020.

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

KAKO SE POSTAJE PRAVNIK LINGVISTA, TERMINOLOG I PREVODILAC U INSTITUCIJAMA EU-a?

Prije svega, na početku je važno istaći i razumjeti sljedeće: institucije EU-a ne nude nikakve dodiplomske, postdiplomske niti specijalističke programe za obrazovanje kadrova pod nazivom *pravnik lingvista*, *terminolog* i *prevodilac*. Institucije EU-a *testiraju* znanje kandidata koji se prijavljuju za ove pozicije i na taj način ih, zavisno od rezultata, akredituju ili diskredituju.

Tijelo koje igra ključnu ulogu u raspisivanju konkursa za prijem u radni odnos i za provođenje postupka testiranja i selekcije je Evropski ured za odabir osoblja (engl. *The European Personnel Selection Office*).¹⁰

Važno je razumjeti da se svi kandidati samostalno obrazuju (dodiplomski, postdiplomski studij itd.), a prijavom za neku od pozicija u institucijama EU-a, kandidati se prijavljuju za *provjeru* znanja.

Ukoliko na kvalifikacionom ispitu pojedinac zadovolji, automatski postaje akreditovan “pravnik lingvista” (engl. *lawyer-linguist*), “terminolog” (engl. *terminologist*) i prevodilac (usmeno ili pismeno prevođenje) (engl. *conference interpreter; translator*).

No, određeni uslovi i te kako postoje. Prvo i osnovno, za ove testove trenutno se mogu prijaviti (većinom) samo oni pojedinci koji su građani EU-a.¹¹ Za poziciju *pravnik lingvistu* mogu se prijaviti osobe koje imaju završen osnovni studij prava i imaju znanje bar dva strana (službena) jezika EU-a (C1 nivo).

Pod “prvim jezikom” podrazumijeva se maternji jezik na kojem je završen univerzitetski studij (C2 nivo); pod “drugim jezikom”, podrazumijeva se isključivo engleski (C1 nivo), a pod “trećim jezikom” podrazumijeva se bilo koji od preostalih službenih jezika EU-a.

Pravnik lingvista u institucijama EU-a postoji za svaki službeni jezik, a njegova primarna uloga, najkraće rečeno, jeste da pruža savjetodavnu pomoć, aktivno komunicira sa prevodiocima, terminolozima i ostalim

¹⁰ <https://epso.europa.eu/>

¹¹ Uz napomenu da postoje i pojedini konkursi za zemlje koje nisu članice (op. a.).

resornim stručnjacima, obavlja pravnu redakciju teksta i posebno vodi računa o tome da je sadržaj jezične verzije pravnog akta autentičan sa sadržajem verzije koja je prvobitno izrađena (najčešće – engleski).¹²

Kada je riječ o *terminologu*, za ovu poziciju mogu se prijaviti svi pojedinci koji (najčešće) imaju osnovni studij iz lingvistike na kojem se, pritom, detaljno izučava oblast terminologije (normativna i deskriptivna), lingvistički principi za standardizaciju termina, izrada korpusa, izrada terminoloških baza te korištenje i upotreba TMS, CAT i MT softvera. Pored toga, takvi kandidati moraju znati minimalno jedan strani/službeni jezik.¹³ Terminolog se bavi standardizacijom upotrebe postojećih i novih termina koji se dosljedno koriste u inter i intra institucionalnoj komunikaciji EU-a.

Kada je riječ o prevodiocima, važe ista pravila. Za kvalifikacioni ispit može se prijaviti svaki pojedinac koji ima relevantno obrazovanje iz oblasti prevođenja i znanje najmanje dva strana (službena) jezika EU-a (C1 nivo). Interesantan je podatak da se na osnovu 24 službena jezika u institucijama EU-a mogu izvesti 552 kombinacije jezika (A + B + C),¹⁴ te su, samim tim, mogućnosti ogromne.

Za konferencijskog prevodioca može se prijaviti kandidat koji ima završen specijalistički studij iz konferencijskog prevođenja (akreditovani specijalistički studij, naprimjer, *European Master in Conference Interpreting*).

Za poziciju prevodioca (pismeno prevođenje) može se prijaviti kandidat koji ima završen akreditovan studij (naprimjer, *European Master's in Translation*) i poznavanje najmanje dva službena jezika (C1).¹⁵ Za ove pozicije od velikog značaja je i iskustvo koje je kandidat stekao tokom obrazovanja i/ili dosadašnje karijere. Međutim, iskustvo nije presudno – najvažnija stavka u ovom procesu je uspješno položen test koji potvrđuje evropske standarde. U tom smislu, kandidati prolaze kroz veoma rigorozan

¹² Za više informacija vidi: Okičić et al. 2015.

¹³ <https://termcoord.eu/why-terminology/31318-2/>

¹⁴ <https://epthinktank.eu/2019/09/11/translation-and-interpretation-at-the-european-parliament/>

¹⁵ https://ec.europa.eu/info/resources-partners/european-masters-translation-emt/european-masters-translation-emt-explained_en

proces testiranja i selekcije, a priprema za polaganje ovog ispita obično traje duži vremenski period. Ilustracije radi, u nastavku navodimo pregled EPSO testova za pojedine pozicije:

Tabela1: Pregled EPSO testova¹⁶

Pravnik lingvista	Pismeno prevođenje	Konferencijsko prevođenje
1) Testovi zaključivanja a) Verbalno zaključivanje b) Numeričko zaključivanje c) Apstraktno zaključivanje	1) Testovi zaključivanja a) Verbalno zaključivanje b) Numeričko zaključivanje c) Apstraktno zaključivanje	1) Testovi zaključivanja a) Verbalno zaključivanje b) Numeričko zaključivanje c) Apstraktno zaključivanje
2) Ogladni test situacijskog prosudivanja	2) Ogladni test situacijskog prosudivanja	2) Usmena prezentacija
3) Testovi razumijevanja jezika (A, B, C)	3) Test prevođenja	
4) Test prevođenja (A, B, C)	4) Test redakture	
5) Test pisanja sažetka	5) Test razumijevanja jezika	
6) Intervju za provjeru situacijske kompetencije	6) Intervju za provjeru situacijske kompetencije 7) Usmena prezentacija 8) Test znanja glavnog jezika	

KAKO SA INSTITUCIJAMA EU-a KOMUNICIRA DRŽAVA KOJA NIJE PUNOPRAVNA ČLANICA?

Država koja želi postati punopravna država – članica mora ispuniti mnogobrojne reforme koje su u skladu sa standardima EU-a te je, upravo zbog toga, nužno uspostaviti efikasnu i jasnu komunikaciju između ove dvije strane.

Institucija za pitanja evropskih integracija u BiH je Direkcija za evropske integracije Vijeća Ministara Bosne i Hercegovine (DEI). U jezičkom smislu, DEI se bavi pismenim prevođenjem akata EU-a, terminologijom, pravnom i lingvističkom obradom teksta, u skladu sa svojim raspoloživim

¹⁶ Preuzeto sa hrvatske jezične verzije EPSO-a (op.a.).

kapacitetima.¹⁷ Prema sistematizaciji radnih mjesta, DEI ima i terminologe, no, za ovu vrstu obrazovnog profila u BiH trenutno ne postoji specijalistički studij.

DEI je bila vodeća institucija u procesu prevođenja Upitnika koji je Evropska komisija dostavila BiH 2016. godine, a riječ je o izuzetno zahtjevnom jezičkom zadatku sa kojim se svaka država koja se nalazila u procesu evropskih integracija susrela. Efikasna i brza realizacija ovog zadatka podrazumijevala bi prethodne pripremne radnje za sve nadolazeće jezičke, pravne i terminološke izazove. Međutim, to u praksi često nije slučaj, a takva situacija se upravo dogodila u BiH. Prisjetimo se da se na početku preuzimanja obaveze prevođenja Upitnika kao ključni problem pojavio problem kadra, a sve skupa rezultiralo je činjenicom da je, u odnosu na susjedne države, proces popunjavanja Upitnika i njegovog prevođenja trajao dvije godine.¹⁸ I na kraju, akademska zajednica, tačnije, fakulteti jezičkih usmjerenja, nisu zvanično učestvovali kao partneri na institucionalnom nivou u ovom historijskom prevodilačkom projektu, iako na mnogim univerzitetima danas u BiH postoje prevodilački studiji.¹⁹

KAKO SU SE NEKE ZEMLJE IZ SUSJEDSTVA PRIPREMALE ZA UPITNIK I EVROPSKE INTEGRACIJE: REPUBLIKA HRVATSKA

Republika Hrvatska (RH) je država članica EU-a od 2013. godine. Međutim, ono što je posebno interesantno jeste da je RH, mnogo prije nego što je postala punopravna članica, izradila efikasnu strategiju, naročito

¹⁷ <https://www.dei.gov.ba/bs/prevođenje-pravnih-propisa>

¹⁸ <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Za-prevod-odgovora-iz-upitnika-Evropske-komisije-trebase-stotine-hiljada-maraka/404013>

¹⁹ Engleski koji se govori u institucijama EU-i nije ni britanska ni američka, niti bilo koja druga, već jedna sasvim nova varijanta engleskog jezika, relativno novijeg datuma, koja je poznata pod nazivom *euroengleski* (vidi: Okičić, 2020). Upravo je ova činjenica ključna za razumijevanje specifičnosti ove oblasti, budući da euroengleski nije engleski koji, naprimjer, u BiH možete naučiti na nekom kursu koji se, naprimjer, zove “poslovni engleski” ili “pravni engleski”. To je specijalizirani registar koji ima svoj poseban rječnik, svoju sintaksu, svoja značenja i za čiju je interpretaciju potrebna kompetencija onih koji se ovom varijantom bave (op. a).

u smislu pripreme za nadolazeće jezičke izazove u procesu evropskih integracija. U tom smislu, Sveučilištu u Zagrebu je 2005. godine pokreće *Poslijediplomski specijalistički studij “Konferencijsko prevođenje” (simultano i konsektivno prevođenje)* u saradnji sa Glavnom upravom za konferencijsko prevođenje Evropske komisije (engl. *DG Interpretation*) i Evropskim parlamentom (engl. *European Parliament*).²⁰ Što se tiče studijskih grupa, ponuđene su sljedeće kombinacije:

A jezik: hrvatski

B jezik: engleski/francuski/njemački/talijanski

C jezik: engleski/francuski/njemački/talijanski/španjolski.²¹

Pohađanju ovog specijalističkog studija mogu pristupiti svi koji imaju univerzitetsko obrazovanje (bilo koje usmjerenje) i koji mogu dokazati poznavanje B i/ili C jezika (C1 nivo), što se utvrđuje testiranjem. Kompletan nastavni plan i program u skladu je sa Evropskim magisterijem iz konferencijskog prevođenja (engl. *European Master in Conference Interpreting*).²² Nakon završetka ovog studija, konferencijski prevodioci se mogu prijaviti za polaganje EPSO akreditacijskog testa. Ono što je posebno važno napomenuti jeste da je svijest o potrebi edukacije kadra za potrebe procesa evropskih integracija u RH, između ostalog, rezultirala i time da je Upitnik preveden za (samo) tri mjeseca.²³

Pored spomenutog, na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci danas, također, postoji *Poslijediplomski specijalistički studij iz prevođenja* koji se bavi tematikom evropskih integracija i koji je osmišljen kao:

²⁰ Ono što je ovdje važno spomenuti jeste da je u Republici Hrvatskoj akademska zajednica, u saradnji sa relevantnim državnim institucijama, mnogo prije susreta sa prevodilačkim projektom Upitnik, organizirala niz seminara i radionica, te izradila važne “pripremnne” publikacije, od kojih se kao jedna od najznačajnijih ističe *Legal Translation: Preparation for Accession to the European Union* (Šarčević, 2001) (op. a.).

²¹ <http://www.unizg.hr/istrazivanje/specijalisticki-studiji/sveucilisni-interdisciplinarni-specijalisticki-studiji/konferencijsko-prevođenje/>

²² <https://www.emcinterpreting.org/>; http://publications.europa.eu/resource/cellar/ca288549-03e8-4ac2-903a-8cf4c5bd0f6c.0016.02/DOC_1

²³ <https://mvep.gov.hr/informacije-za-gradjane-244593/pristup-informacijama/hrvatska-i-europska-unija/pregovori/245074>

“interdisciplinarni program koji za cilj ima obučiti buduće prevoditelje za sve izazove suvremene prevoditeljske prakse, od one književne do pravnih i gospodarskih aspekata komunikacije unutar EU, ovaj studij korelira s ovjerenim analognim programima koje je odobrila Europska Unija (na sveučilištima u: Westminsteru, Trstu, Grazu, Heidelbergu, Münchenu i dr.). Pri osmišljavanju studija predlagači su izrazito vodili računa da u kurikulum uvrste predmete koje na svim navedenim studijima čine okosnicu prevodilačkoga studija, od jezičnih modula do razvijanja specifičnih vanjezičnih, a prevoditeljima nužnih kompetencija poput poznavanja pravne i gospodarske strukture EU, poznavanja niza međunarodnih institucija i dr.”²⁴.

Ovaj specijalistički studij traje jednu godinu (dva semestra) i usklađen je sa smjernicama Evropskog magisterija iz prevođenja (engl. *European Master's in Translation – EMT*).²⁵ Studij mogu upisati svi koji imaju univerzitet-sku diplomu, ukoliko pokažu C1 nivo znanja u prvom stranom izabranom jeziku prema Zajedničkom evropskom referentnom okviru za jezike (engl. *Common European Framework of Reference for Languages*). Na ovom studiju izučavaju se usko specijalizirani predmeti koji se bave pitanjima prevođenja u kontekstu EU-a, naprimjer, “Sustav upravljanja Evropskom unijom”, “Pravni aspekti Evropske unije”. Kompletan studij osmišljen je kao kombinacija engleskog i njemačkog i/ili engleskog i francuskog.

O OBRAZOVANJU IZ OBLASTI EVROPSKIH INTEGRACIJA NA FAKULTETIMA JEZIČKOG USMJERENJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Imajući u vidu da je BiH već više od deset godina aktivno uključena u proces evropskih integracija, u ovom dijelu rada ćemo se fokusirati na pregled kraće analize nastavnih planova i programa na fakultetima jezičkih usmjerenja kako bismo ustanovili da li je proces evropskih integracija u BiH, između ostalog, rezultirao uvođenjem kolegija i/ili pokretanjem specijalističkih prevodilačkih studija iz oblasti evropskih integracija.

²⁴ <http://www.ffri.hr/prevoditeljski/uploads/SPRI%20-%20program%20studija.pdf>

²⁵ http://publications.europa.eu/resource/cellar/ca288549-03e8-4ac2-903a-8cf4c5bd0f6c.0016.02/DOC_1

S tim u vezi, u obzir smo uzeli osam univerziteta, odnosno *Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu*, *Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru*, *Fakultet humanističkih nauka Univerziteta Džemal Bijedić u Mostaru*, *Pedagoški fakultet Univerziteta u Bihaću*, *Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli*, *Filozofski fakultet Univerziteta u Zenici*, *Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci*, *Filozofski fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu*. Privatni univerziteti u BiH nisu razmatrani.

Analizom dostupnih podataka na web-stranicama spomenutih fakulteta, tačnije odsjekâ za engleski jezik i književnost, mogu se primijetiti određene sličnosti, ali i razlike.

Kada je riječ o sličnostima, niti jedan od spomenutih univerziteta/fakulteta ne nudi specijaliziran prevodilački/terminološki studij iz oblasti evropskih integracija. Niti na jednom od spomenutih fakulteta trenutno ne postoji specijalistički prevodilački studij “maternji + dva strana jezika”.

Što se tiče razlika, može se zapaziti sljedeće. Prvo, spomenuti fakulteti imaju različite studijske programe. Naprimjer, na Odsjeku za anglistiku Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu zastupljen je studijski program 3 (diplomski studij) + 2 (postdiplomski studij). Na svim ostalim fakultetima zastupljen je studijski program 4 (diplomski studij) + 1 (postdiplomski studij).

Što se tiče obrazovanja iz oblasti prevođenja, na nekim fakultetima postoje postdiplomski studiji, odnosno:

- 1) Na Odsjeku za anglistiku Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu postoji postdiplomski studij pod nazivom “Prevodilački smjer” (2 godine);
- 2) Na Odsjeku za engleski jezik i književnost Univerziteta u Zenici postoji postdiplomski studij pod nazivom “Postdiplomski magistarski studij Engleski jezik i književnost – prevodilački smjer” (1 godina);
- 3) Na Odsjeku za engleski jezik Filozofskog fakulteta Univerziteta u Tuzli postoji postdiplomski studij pod nazivom “Prevođenje engleskog jezika” (1 godina).²⁶

²⁶ Nastavni planovi i programi dostupni na: <http://www.ff.unsa.ba/index.php/bs/2014-12-13-22-32-48>; <https://ff.unze.ba/engleski-jezik-i-knjizevnost/nastavni-plan-i-program/> i http://www.ff.untz.ba/index.php?page=Nastavni-programi_EJK

Uvidom u aktuelne nastavne planove i programe spomenutih studijskih programa (akademska 2021/2022), može se konstatirati da se niti jedan od ovih prevodilačkih studija detaljno ne bavi tematikom evropskih integracija.

Na ostalim fakultetima (odsjecima) koji su obuhvaćeni ovim radom, ili uopće ne postoji postdiplomski studij, ili je riječ o postdiplomskom studiju koji se bavi izučavanjem engleskog jezika općenito.²⁷

Od ostalih aktivnosti, važno je spomenuti da je 2011. godine potpisan Memorandum o saradnji između Direkcije za evropske integracije Vijeća ministara BiH i filozofskih/filoloških fakulteta u BiH (Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Filološki fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Mostaru i Filozofskim fakultetom Univerziteta u Istočnom Sarajevu) za period 2011–2015.²⁸ U sklopu ovog memoranduma, prema raspisanom konkursu, studenti završnih godina studija (ili sa postdiplomskog prevodilačkog studija) obavljali su studentsku praksu u DEI-u u ovom periodu, a oblik ove saradnje trenutno više nije aktivan.

ZAKLJUČAK

Na osnovu svega što je do sada rečeno, može se zaključiti sljedeće. Iako je BiH već više od deset godina uključena u proces evropskih integracija, adekvatni jezički kapaciteti koji bi bili usko specijalizirani za oblast evropskih

²⁷ Na Pedagoškom fakultetu Univerziteta u Bihaću trenutno se ne nudi poslijediplomski studij. Za više informacija vidi: <https://pfb.unbi.ba/studij/ii-ciklus/>; na Odsjeku za anglistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru postoji postdiplomski studij (Jezici i kulture u kontaktu – anglistika) <https://ff.sum.ba/hr/stranice/nastavni-plan-15>. Na ovom fakultetu je tokom 2016. godine bio raspisan natječaj za specijalistički studij iz prevodenja, ali u trenutku pisanja ovog rada, informacije o ovom studiju (kao aktivnom) nisu dostupne na web-stranici Sveučilišta; na Odsjeku za engleski jezik i književnost Fakulteta humanističkih nauka Univerziteta “Džemal Bijedić” u Mostaru nije identificiran postdiplomski studij iz engleskog jezika i književnosti <https://fhn.unmo.ba/>. Na Odsjeku za engleski jezik i književnost Filološkog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci postoji opći postdiplomski studij iz engleskog jezika i književnosti <https://www.flf.unibl.org/studijski-program-engleskog-jezika-i-književnosti-prvi-ciklus/>. Na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Istočnom Sarajevu postoji opći postdiplomski studij u trajanju od jedne godine na Odsjeku za engleski jezik i književnost <https://www.ues.rs.ba/filozofski-fakultet/>.

²⁸ <https://www.brzevijesti.ba/clanak/4199/studenti-na-praksi-u-direkciji-za-evropske-integracije-bih>

integracija – nisu osigurani. U BiH trenutno ne postoji niti jedan specijalistički prevodilački studij iz evropskih integracija, niti je primjetno da se na fakultetima jezičkog usmjerenja aktivno počinju osmišljavati specijalizirani predmeti koji se bave ovom tematikom. Ako se uzme u obzir da je sasvim izvjesno da će se BiH još dugo zadržati u sferi evropskih integracija, nema nikakve sumnje da bi jačanje, bar jezičkih kapaciteta, za potrebe provedbe ovog procesa bilo i te kako korisno.

U tom smislu, jedan od ključnih pokretača trebala bi biti akademska zajednica koja bi, uz volju i želju da se napravi iskorak u ovom području, mogla napraviti prve korake u smislu uspostavljanja saradnje, prvenstveno sa institucijama EU-a koje bi mogle podržati proces pokretanja novih, interdisciplinarnih i specijalističkih jezičkih studija (specijalistički prevodilački studiji, terminolozi, pravnici lingvisti).

Pored spomenutog, za potrebe pokretanja studijskih programa ovog tipa, svakako da je od presudne važnosti i spremnost akademske zajednice da se počne otvarati za interdisciplinarnost u svakom pogledu i da, bez grube isključivosti i pozivanja na područja i oblasti, počne da stvara programe koji će omogućiti svim zainteresiranim pojedincima da se u svojoj zemlji obrazuju za profile koji se traže u institucijama EU-a. I na kraju, akademska zajednica bi mogla pokrenuti i aktivnije izučavanje, prvenstveno, *terminologije* koja je veoma aktuelna tema proteklih desetak godina, a sve skupa bi značajno moglo uticati na reformu postojećeg sistema na univerzitetskom nivou u BiH i povećanje atraktivnosti studijskih programa općenito za sadašnje i buduće studente.

Nema sumnje da su ovo koraci koje nijedan pojedinac ne može poduzeti samostalno. Međutim, važno je shvatiti da, neovisno od toga za koji se izbor akademska zajednica u BiH odluči, nema nikakve dileme da usmjerenost kao EU i EPSO standardima i kriterijima neosporno predstavlja mjerilo kvalitete koja, bez obzira na trenutno stanje u BiH, mnogima može otvoriti nove profesionalne i poslovne mogućnosti i prilike.

LITERATURA

- BrzeVijesti.Ba, 2014. "Studenti na praksi u Direkciji za evropske integracije BiH". [online]. Dostupno na: <https://www.brzevijesti.ba/clanak/4199/studenti-na-praksi-u-direkciji-za-evropske-integracije-bih> [18. 3. 2022].
- Direkcija za evropske integracije Bosne i Hercegovine, 2021. Prevođenje pravnih propisa. [online]. Dostupno na: <https://www.dei.gov.ba/bs/prevođenje-pravnih-propisa> [18. 3. 2022].
- European Personnel Selection Office (EPSO), 2022. [online]. Dostupno na: <https://epso.europa.eu/> [16. 4. 2022].
- EUR-Lex Access to European Union law, 2021. [online]. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html> [18. 3. 2022].
- European Commission, 2022. European Master's in Translation EMT Explained. [online]. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/resources-partners/european-masters-translation-emt/european-masters-translation-emt-explained_en [18. 3. 2022].
- European Commission. n.d. EU enlargement factsheet, 2022. [online]. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/enlargement/> [18. 3. 2022].
- European Masters in Conference Interpreting, 2022. [online]. Dostupno na: <https://www.emcinterpreting.org/> [18. 3. 2022].
- European Parliament – Terminology Coordination, 2022. The Profesional Terminologist's Profile. [online]. Dostupno na: <https://termcoord.eu/why-terminology/31318-2/> [18. 3. 2022].
- European Parliamentary Research Service, 2022. Translation and the Interpretation at the European Parliament.[online]. Dostupno na: <https://epthinktank.eu/2019/09/11/translation-and-interpretation-at-the-european-parliament/> [18. 4. 2022].
- European Union, 2014. Pismo i usmeno prevođenje – Jezici u akciji. [online]. Dostupno na: http://publications.europa.eu/resource/cellar/ca288549-03e8-4ac2-903a-8cf4c5bd0f6c.0016.02/DOC_1 [12. 3. 2021].
- European Union, 2022. What the EU does for its citizens. [online]. Dostupno na: https://europa.eu/european-union/about-eu/what-the-eu-does-for-its-citizens_en [12. 3. 2021].

- Fakultet humanističkih nauka Univerziteta Džemal Bijedić u Mostaru, 2021. [online]. Dostupno na: <https://fhn.unmo.ba/> [12. 3. 2021].
- Filozofski fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, 2021. II ciklus studija. [online]. Dostupno na: <https://www.ues.rs.ba/filozofski-fakultet/> [12. 3. 2022].
- Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2021. Odsjek za anglistiku – Nastavni planovi i programi. [online]. Dostupno na: <http://www.ff.unsa.ba/index.php/bs/2014-12-13-22-32-48> [14. 3. 2022].
- Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli, 2021. Odsjek za engleski jezik i književnost. Nastavni programi. [online]. Dostupno na: http://www.ff.untz.ba/index.php?page=Nastavni-programi_EJK [14. 4. 2022].
- Filozofski fakulteta Univerziteta u Zenici, 2021. Odsjek za engleski jezik i književnost. [online]. Dostupno na: <https://ff.unze.ba/engleski-jezik-i-knjizevnost/nastavni-plan-i-program/> [14. 4. 2022].
- Filozofski fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2021. Poslijediplomski specijalistički studij “Konferencijsko prevođenje (simultano i konsekutivno prevođenje)”. [online]. Dostupno na: <http://www.unizg.hr/istrazivanje/specijalisticki-studiji/sveucilisni-interdisciplinarni-specijalisticki-studiji/konferencijsko-prevođenje/> [12. 3. 2022]
- Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2021. Poslijediplomski specijalistički studij prevođenja. [online]. Dostupno na: <http://www.ffri.hr/prevoditeljski/uploads/SPRI%20-%20program%20studija.pdf> [14. 4. 2022]
- Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru, 2021. Nastavni planovi i programi studijskih programa. [online]. Dostupno na: <https://ff.sum.ba/hr/stranice/nastavni-plan-15> [12. 4. 2021]
- Filološki fakultet Univerziteta u Banja Luci, 2021. Engleski jezik i književnost 2. ciklus. [online]. Dostupno na: <https://www.flf.unibl.org/studijski-program-engleskog-jezika-i-knjizevnosti-prvi-ciklus/> [12. 4. 2022]
- Klix.ba, 2017. “U BiH nema ko da prevodi Upitnik EK, izvjesno angažovanje agencija iz Hrvatske”. [online]. Dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/eu-integracije/u-bih-nema-ko-da-prevodi-upitnik-ek-izvjesno-angazovanje-agencija-iz-hrvatske/170524051> [15. 3. 2022].
- McCormick, J., 2008. *Razumjeti Evropsku uniju*. Zagreb: MATE.
- Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske, 2021. Hrvatska i Europska unija. [online]. Dostupno na: <https://mvep.gov.hr/informacije->

za-gradjane-244593/pristup-informacijama/hrvatska-i-europska-unija/
pregovori/245074 [12. 3. 2022]

Okičić, M., 2020. *Do you speak Euro-English: Engleski u zakonodavstvu Evropske unije*. Sarajevo: Dobra knjiga.

Okičić, M., Nuhodžić, L. i Mrković, A., 2015. „O jezičkoj politici u trojezičnom zakonodavstvu BiH kroz prizmu jezika pravnih propisa i prevođenja pravne tečevine EU-a.” *Sui Generis* (1), str. 59–78.

Official Journal of the European Union, 1997. European Union Consolidated versions of the Treaty on the European Union and of the Treaty establishing the European Union. [online]. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12002E%2FTXT> [18. 3. 2022]

Pedagoški fakultet Univerziteta u Bihaću, 2021. Pravila studiranja drugog ciklusa studija. [online]. Dostupno na: <https://pfb.unbi.ba/studij/ii-ciklus/> [2. 3. 2021]

Šarčević, S., 2001. *Legal Translation: Preparation for Accession to the European Union*. Rijeka: Faculty of Law.

The Language Service of the General Secretariat of the Council of the European Union, 2012. *Making Multilingualism Work*. Belgium: Consilium.

Vukić, U., 2016. “Za prevod odgovora iz upitnika Evropske komisije trebaće stotine hiljada maraka”. *Nezavisne novine* [online]. Dostupno na: <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Za-prevod-odgovora-iz-upitnika-Evropske-komisije-trepace-stotine-hiljada-maraka/404013> [2. 3. 2022].

ON THE ROLE OF ACADEMIA IN EDUCATING LANGUAGE EXPERTS SPECIALISED IN EUROPEAN INTEGRATION

Abstract

Bosnia and Herzegovina (BiH) has been involved in the process of European integration for many years with the goal of obtaining full EU membership. This paper seeks to answer whether the process of European integration has resulted in launching specialised EU study programmes in translation, interpretation, terminology, language&law at the university level in BiH. For the purpose of this paper, curricula of eight English Departments (academic year 2021/2022) were examined: Sarajevo, Mostar (Univerzitet “Džemal Bijedić”/”Sveučilište u Mostaru”), Tuzla, Zenica, Bihać, Banja Luka, Istočno Novo Sarajevo. Private universities were disregarded. The analysis findings revealed that the departments mentioned do not offer any specialised programmes of this kind, as well as that, becoming a “lawyer-linguist” and/or a “terminologist” is not possible via the regular education system. It has been concluded that BiH universities should start promoting the importance of such study programmes as soon as possible and that academia should start opening up towards the creation of new interdisciplinary study programmes thus strengthening the language capacity of individuals willing to specialise in this field, as well as the attractiveness of higher education in BiH.

Keywords: *European Union, specialised programme, English, European integration, academia*